

Погляд

Стефан Грабинський

Почалося це ще тоді – чотири роки тому, в той дивний, жахаюче дивний полудень серпневого дня, коли Ядвіга востаннє вийшла з його дому...

Була тоді якоюсь иньшою, ніж звичайно, якоюсь більш знервованою, і ніби в очікуванні чогось. І пригорталася до нього так пристрасно, як ніколи раніше...

Потім раптом швидко вдягнулася, закинула на голову свою незрівнянну венеційську шалю і, палко поцілувавши його в уста, пішла. Ще раз майнув там біля виходу край її сукні і тонкий контур черевичка, і все закінчилося назавжди...

Через годину після цього загинула під колесами потяга. Одонич так і не довідався, чи смерть була результатом нещасного випадку, чи Ядвіга сама кинулася під розшалілу від швидкості машину. Адже була істотою непередбаченою, ота смаглява, темноока жінка...

Але не в тому суть, не в тому. Той біль, той розпач, той непогамовний жаль – це все було в тому випадку таким природним, таким звичайним. Але не в тому суть.

Спонукало до роздумів щось зовсім иньше – щось до смішного незначне, щось другорядне... Ядвіга, виходячи від нього востаннє, не зачинила за собою двері.

Пам'ятає, як, випроводжаючи її до передпокою, перечепився і нетерпляче нахилився, аби випростати загнутий край килимка, коли ж через хвилю звів очі, то Ядвіги вже не було. Пішла, залишивши двері відчиненими.

Чому не зачинила їх за собою? Вона завжди така зібрана, так педантично зібрана жінка?...

Пам'ятає те прикре, те надзвичайно прикре враження, яке справили тоді на нього ті навстіж розчахнуті двері, які погойдувалися, ніби жалобна хоругва на вітрі, своїм чорним блискучим крилом. Дратував його їхній хиткий, неспокійний рух, який щохвили то відрізав йому з-перед очей, то знову відслонював зяючу жаром післяполудневого сонця частину скверу перед будинком.

Тоді раптово спало на думку, що Ядвіга покинула його назавжди, залишаючи йому для розв'язання заплутану проблему, змістом якої є ті відхилені двері...

Пройнятий зловісним передчуттям, підбіг до дверей і виглянув із-за чорного крила вдалину, направо, куди найімовірніше пішла. Ані сліду... Перед ним широко розпростерся золотою піщаною рівниною пустий, розпалений літньою спекою пляц, ген аж до залізничного насипу, що виднівся на краю горизонту. Пусто – тільки та золотиста, наповнена сонцем площа... Потім довгий, протягом кількох місяців, тупий біль і глухий, такий, що розриває на кавалки, розпач втрати... Потім... все пройшло – розвіялось, відсунулось кудись в кут...

І тоді прийшло те. Ніби закрадаючись, як щось несуттєве, ні з того, ні з сього, ніби ненароком. Проблема розчинених дверей... Ха, ха, ха! Проблема! Смішно комусь розказати, – справді! Проблема незачинених дверей. Важко в це повірити, слово честі,

важко повірити. Однак...

Цілими ночами вони снували в його мозку упертою, сонною примарою – удень виникали під прикритою на мить повікою, вимальовувалися серед ясної тверезої дійсності десь далеко в перспективі манливим фантомом...

Але зараз не тріпотіли вже під напором вітру, як тоді, в ту фатальну годину, тільки легко, дуже легко відхилялися від уявного одвірка. Точнісінько так, якби хтось іззовні, з тамтого другого, невидимого для його ока боку, схопив за клямку і обережно, дуже обережно відхиляв їх.

Власне, та обережність, та особлива продуманість руху проймає до кісток морозом. Так ніби хтось боявся, щоб кут відхилення не був занадто великий, щоб двері не відчинилися занадто широко. Скидалось на те, що з ним бавляться, не хочуть повністю показувати те, що приховує прокляте крило. Відхилялося перед ним тільки частину таємниці, давалося йому зрозуміти, що там, по той бік, за дверима існує таємниця, але важливіші її деталі ревниво приховані...

Одонич оборонявся перед тим маніякальним рефреном з усіх сил. Тисячу разів на день переконував себе, що за входними дверима немає нічого такого, що могло б непокоїти, що взагалі за будь-якими дверима ніщо не може ховатися, підстерігати. Щохвилини відривався від праці, за яку взявся на мус, і спішним кроком, хижим кроком леопарда, який чатує на свою здобич, припадав по черзі до всіх дверей у квартирі, відчиняв їх, мало не зриваючи із завіс, і кидав голодний погляд у простір, що ховався за ними. Результат, звичайно, завжди був один: жодного разу не бачив нічого підозрілого; перед очима, які спостерігали з хворобливою цікавістю, доказ таємниці розкладався по-старому, як за "давніх, добрих часів": хай то буде пустий, вихолощений сквер, чи банальний фрагмент коридору або тихий, усталений раз і назавжди інтер'єр сусідньої спальні чи лазнички.

Вертався ніби й заспокоєний до кабінету, щоб через кілька хвилин знову підкоритися думкам, які його переслідують... Врешті пішов до одного з найвидатніших неврологів і почав лікуватися. Кілька разів виїжджав до моря, на зимові купелі, почав вести гуляще життя.

За якийсь час здалося, що все пройшло. Впертий образ відхилених у перспективі дверей поволі затерся, побляк, ніби пригас, зрештою розвіявся.

І був би Одонич собою задоволений, якби не певні об'яви, які виповзли через кілька місяців після того, як відійшли тамті жахи.

А сталося це дуже раптово, несподівано, у людяному місці, на вулиці. Якраз був у кінці Святоянської і наближався до місця її перетину з Польовою, коли там на самому розі, майже біля кута останньої кам'яниці охопив його зненацька смертельний страх. Страх той вигулькнув звідкись із завулку і залізними кігтями вхопив його за горлянку.

– Не підеш далі, любий! Ані кроку далі!

Одонич спочатку намірився звернути зразу ж на Польову там, де закінчувалася згадувана кам'яниця з вікнами на обидві вулиці – коли почув у собі той спротив. Невідомо чому раптом цей кут пересікання вулиць видався йому засильним як на його

"нерви": просто появився шалений страх, що там "за поворотом" можна зустрітися з "несподіванкою".

Будинок на розі, котрий потрібно було обігнути майже під прямим кутом, щоб повернути на Польову, оберігав його зараз перед тією немилою обов'язковістю, затуляючи своєю величною спорудою вид "з тамтого боку". Та врешті решт стіна мусила колись обірватися, відслонюючи несподівано, вражаюче несподівано те, що чаїлося за рогом зліва. Та нагальність, та гвалтовність переходу з однієї вулиці на другу, яка досі майже повністю була закрита для його очей, переймала безмежною тривогою: Одонич не відважувався вийти назустріч "невідомому". Тому пішов на компроміс і тут-таки перед самим поворотом, заплющивши очі, тримаючись рукою за кам'яний мур, аби не впасти, помалу почав збочувати на Польову.

У такий спосіб зробив пару кроків уперед, торкнувши пальцями ребро стіни і обігнувши виступаючий кант будинку, відчув, що щасливо перебув поворот і попав на безпечну територію іншої вулиці. Але, попри те, не смів ще розплющувати очі і, все ще мацаючи рукою будинки, спускався Польовою вниз.

Аж через кілька хвилин такої мандрівки, коли вже певним чином здобув "право перебування" в новій безпечній зоні, коли нарешті відчув, що тут "відають" про його присутність – відважився і розмружив ледь-ледь повіки. Глянув перед себе і з відчуттям полегкості переконався, що нема нічого підозрілого. Все було звичайне і нормальне, таке, яким би й мало воно бути на вулиці великого міста: стрімко проїжджали візники, пролітали, як блискавки, автобуси, обминали один одного перехожі. Одонич зауважив тільки якогось роззяву, який стояв за кілька кроків від нього, засунувши руки в кишені, з цигаркою в губах, і з цікавістю протягом певного часу приглядався до Одонича, зловтішно посміхаючись.

Одонича раптом охопила лютя і ніби якийсь сором. Червоний від почуттів, які клекотали в ньому, він приступив до нахаби і грубо запитав:

– Чого ти вивалив на мене свої дурнуваті очиська, гімнюху?

– Ге, ге, ге! – процідив лобуряка, не виймаючи з писка цигарки. – Спочатку я си подумав, жи пан сліпий, а тепер си думаю, жи пан тільки ся бавив сам зі собов у цюцюбабки. Теж мені... ади-во. Ну і фантазія в пана!

І, незважаючи вже на розлютованого відповіддю джентльмена, перейшов, посвистуючи якусь арійку, на інший бік вулиці.

Таким чином на горизонті вималювалася нова проблема: "на повороті".

Відтоді Одонич втратив упевненість в собі і свободу рухів у місцях публічних. Не міг перейти без почуття таємного страху з однієї вулиці на другу, застосовував метод обходу кутів широкими колами; було це насправду дуже невикібно, оскільки "накладав" завжди значно більше дороги, але уникав таким чином гвалтовних поворотів, значно згладжував кут заломлювання вулиць. Тепер уже не мусів заплющувати очей біля кам'яниць на розі.

Усі несподіванки, які ймовірно могли ховатися "за кутом", мали тепер досить часу, щоб замаскуватися перед ним; оте зблизька небачене, абсолютно гетерогенне і дико

чуже для нього "щось", існування якого відчував шкірою по той бік повороту, могло тепер спокійно, не заскочене його наглою появою на розі нової вулиці, зачайтися на певний час, висловлюючись ясним стилем Одонича, "зробити нору під поверхнею". Бо у тому, що там "за поворотом" було щось абсолютно "иньше" – не сумнівався вже анітрохи.

У кожному разі принаймні в тому проміжку часу Одонич зовсім не бажав собі зустрічі з "тим" око в око; навпаки, прагнув сходити йому з дороги, вчасно забезпечуючи "його маскуванню". Несамовита тривога, яка проймала його при самій думці, що могли настати перед ним якісь такого роду "відкриття", якісь небажані об'явлення і несподіванки – тільки зміцнювала його переконання, що небезпека справді значна.

Попри те думка иньших людей щодо цієї справи не хвилювала його зовсім. Вважав, що кожен повинен собі з "тим" дати раду сам, оскільки хтозна, чи в кого-небудь, крім нього, виникала подібна проблема.

Одонич добре усвідомлював, що, можливо, на цілому світі, за винятком його самого, ніхто не звернув на "те" жодної уваги. Припускав навіть, що більшість з коханих ближніх пирснула б йому в обличчя характерним сміхом, якби наважився комусь з них довірити свої сумніви. Тому вперто мовчав і сам боровся з "невідомим".

Аж через певний проміжок часу зауважив, що джерелом його загальної тривоги був страх перед "таємницею" – тим дивним демоном, який споконвіків ходить поміж людьми, натягнувши на обличчя маску. Одонича зовсім не приваблювала його загадковість, не відчував у собі на даний час поклику Едіпа. Навпаки! Хотів жити, жити і ще раз жити! Тому уникав зустрічі і забезпечував взаємне уникання...

Від часу того внутрішнього спротиву, який так несподівано атакував його на розі Польової, у нього появилася тотальна відроза до всіх стін, перегородок, загалом до будь-яких "заслон" короткотривалих і тимчасових, які тільки на певну мить закривали те, що за ними. Загалом вважав, що будь-які так звані екрани є вигадкою пагубною, навіть неетичною, оскільки підтакують небезпечній грі "в хованки", розбурхуючи при цьому недовіру і тривогу там, де напевне немає жодного сліду чогось надзвичайного. Для чого затуляти речі, які на приховування не заслуговують? Для чого зайвий раз будити підозру, ніби "там" є щось таке, що справді варте приховування?...

А якщо те "щось" існує насправді – для чого надавати йому можливість "ховатися"?

Одонич став переконаним прихильником далеких ясних перспектив, широких пляців, розлогих і відкритих, ген, ген далеко, доки сягнеш оком, просторів. Не терпів тому двозначности завулків, прихованих зрадливо в напівмороці піддашків, облуди поперечних доріг і крутих "вуличок без виходу" великого міста, які, здається, вічно чигають на самотнього перехожого. Якби це залежало від нього, то будував би міста за абсолютно новим планом, основою якого були б простота і щирість; було б там багато, дуже багато сонця і широко розкиненого простору.

Тому із задоволенням прогулювався за місто розлогими малолюдними бульварами або у підвечірню пору приміським вигоном, який тихо губився в імлі безконечної далі.

І помешкання Одонича за цей час піддалося радикальним змінам.

Виходячи з засад простоти і щирости, повикидав усе, що в будь-який спосіб могло володіти манерою "прикривань і заслон".

Отож зникли старі перські килими, пухнаста "бухара" і "волохачі", які приглушували луну кроків, безповоротно зійшли зі стін фалдисті порт'єри і драпування. Звільнив вікна з дискретних фіранок, повикидав шовкові екрани. Навіть ширма з зеленої китайки, яку колись так любила Ядвіга, перестала затуляти потрійним крилом інтер'єр спальні. Навіть шафи виявилися предметами, яких запідозрили у приналежності до категорії "сховків". Тому наказав винести їх на стрих, задовольняючись звичайними вішаками і плечиками.

Отак горі дном перекинуте помешкання набуло характеру дивної, межуючої з убогістю простоти. Знайомі, яких у нього було дуже мало, почали звертати йому увагу на надмірну примітивність умеблювання, закидаючи щось про шпитально-казармовий стиль, але Одонич приймав ці зауваги з поблажливою посмішкою і не давав себе переконати. Навпаки, з кожним днем йому все більше подобався інтер'єр його житла, яке покидав усе рідше і рідше, уникаючи таким чином "несподіванок", які чигали зовні. Любив це своє тихе простолінійне помешкання, де не мусів лякатися задніх думок, де все було ясне і відкрите "як на долоні".

Тут нічого не ховалося за шторами, нічого не чаїлося під тінню зайвих предметів умеблювання. Не було тут жодних настроєвих напівмороків і напівсвітел, жодних недомовок і проблематичних замовчувань. Все було очам видне, як "окраєць хліба на тарілці або кухарська книжка, розгорнена на столі".

Удень помешкання заливали струмені здорового пружного сонця, від перших променів до вечірніх сутінок розбризкували яскраве світло жарівки. Очі господаря дому могли вільно і безкарно мандрувати гладкими стінами, не позавішуваними драпуванням, оздобленими подекуди лише парою англійських спокійних за змістом гравюр. Нічого тут не могло застати зненацька, нічого не сиділо непомітно навпочіпки за котримсь кутом.

"Як у чистому полі, - думав собі не раз Одонич, милуючись справжністю оточення, - безперечно, мій дім не є тереном, придатним для ховання".

Саме тому здавалося, що залучені попереджувальні засоби досягнули бажаного результату. Одонич відчутно заспокоївся і почувався в той час навіть щасливим. І ніщо б не порушувало святої тиші, якби не певні деталі, зрештою, досить невинні за своєю натурою, якби не певні такі собі смішні детальки...

Одного вечора Одонич кілька годин без перерви сліпав над доволі значною науковою працею, яку планував видрукувати в найближчому майбутньому. Праця, яка належала до природничих наук, спростовувала деякі найновіші біологічні гіпотези, показуючи їхню безпомічність щодо феноменів, які були спостережені в житті створінь на межі між світом рослин і тварин.

Зануджений тривалим ґвалтом думок, відклав на хвилю перо, схилив голову на фотель, поклавши праву руку на письмовий стіл і випрямивши затерплі від писанини

пальці...

Але – здригнувся, відчувши під ними щось м'яке і піддатливе. Мимоволі відсмикнув руку і подивився уважно на праву частину стола, де завжди лежало тяжке масивне прес-пап'є з порфіру. Але із здивуванням побачив, що замість каменя лежить кавалок сухої пористої губки.

Протер очі і доторкнувся рукою до предмета. То була губка! Типова, ясно-жовта губка – *spongia vulgaris*...

"Що за чорт? – подумав упівголоса, обертаючи її в пальцях на всі сторони. – Звідки вона у мене взялася? Я ж ніколи не миюся губкою. Зрештою, замала для такого використання. Гм... особливо... Але де ж, до дідька, поділося прес-пап'є? Завжди роками лежало на цьому самому місці".

І почав шукати по столі, заглядав у шухляди, під стіл: намарно; камінь зник без сліду. На його місці лежала губка, звичайна, буденна губка... Мана чи що?

Встав з-за столу і почав нервово ходити по кімнаті.

– Чому губка? – роздумував занепокоєний. – Чому саме губка? Так само доречно могла б бути праска чи кавалок кілка з плоти.

– З твого дозволу, любий, – обізвався в ньому несподівано якийсь непрошений голос, – це не те саме. Навіть такі з'яви є відповідно впорядковані. Забуваєш про те, що вже кілька годин перебуваєш виключно в світі гідр, актиній, губок і їм подібних кишковопорожнинних.

Одонич зупинився в центрі кімнати, вражений таким висновком.

– Гм, – муркнув, – справді мене діймають думки вже кілька годин. Але що з того, до біса?! – крикнув раптом на повен голос. – Це ще не пояснення!

І знову скосив очі на стіл. Але з величезним здивуванням побачив тут замість губки зникле прес-пап'є. Лежало собі тихо і спокійно, дуже вже невинно на визначеному для нього раз і назавжди місці. Одонич провів рукою по чолі, протер ще раз очі і переконався, що не марить: на столі лежало прес-пап'є, порфірове прес-пап'є з гладкою, точеною кулькою посередині. Від губки ані сліду – так ніби ніколи її тут і не було.

– Примара! – підсумував. – Галюцинація під впливом перепрацювання.

І повернувся за стіл. Але якось не вдалося йому вже склеїти жодної думки тієї ночі; "примара" не давала йому спокою і, незважаючи на зусилля, не міг зосередитись на праці...

Історія з губкою була ніби вступом до інших подібних з'яв, які відтоді щораз частіше почали його переслідувати. Незабаром зауважив, що й інші предмети у кімнаті "щезають" на якийсь час йому з очей, щоб через хвилю з'явитися знову на своєму місці. Крім цього, неодноразово виявляв на письмовому столі найрізноманітніші речі, яких там ніколи перед тим не було.

Однак найцікавішою в цьому всьому була та особливість, що феномени виникали одночасно з цікавістю, яку викликали предмети, перед моментом їх зникнення, в уяві Одонича: справді він перед тим думав про них надінтенсивно.

Досить було йому з певною дозою внутрішнього переконання подумати, скажімо, що якась книжка загубилася – як через хвилю справді підтверджувалася її відсутність у книжковій шафі. Так само, як тільки уявляв собі шляхом можливої пластичної екзистенції якийсь предмет на столі, то відразу ж і переконувався наочно, що той предмет насправді з'являвся там, як на замовлення.

Ці феномени дуже його занепокоїли, будячи поважні підозри. Хто знає, чи то не нова загадка? Деколи виникало враження, що то новий наступ "незнаного", тільки впущений з иньшого боку і в иньшій формі. Повільно вимальовувалися певні висновки, з невблаганною проникливістю формувався певний світогляд.

– Чи світ, який мене оточує, існує насправді? А якщо таки існує, то чи не є він витвором думки, яка його формує? А може, все є тільки фікцією якогось глибоко замисленого ества. Там десь, у засвітах, хтось постійно, хтось від правіків мислить – а світ увесь, і разом з ним бідний людський народик є тільки продуктом тої вікової задуми!..

Бувало, що Одонич попадав в егоцентричний шал і сумнівався в існуванні будь-чого поза собою. То він тільки постійно мислить, він, доктор Томаш Одонич, а все, на що дивиться і за чим спостерігає, то тільки витвір його роздумів. Ха, ха, ха! Чудесно! Світ як завмерлий продукт індивідуальної думки, світ як кристалізація мислячого розуму якоїсь божевільної істоти!..

Момент, коли вперше дійшов до цієї остаточности, запанував над ним фатально. Нагло тремтячи від шаленого страху, відчув себе жахливо самотнім.

– А якщо справді там, за кутом, немає нічого? Хто гарантує, що поза так званою дійсністю загалом щось ще існує? Поза тою дійсністю, творець якої найвірогідніше я сам? Доки в ній знаходжуся занурений по шию, доки її мені вистачає – все ще так-сяк. Але якби одного дня захотів вийти з безпечного середовища і глянути поза його межі?

І тут відчув гострий, такий, що пробирає до кісток холод, ніби морозну, полярну атмосферу вічної ночі. Перед розширеною зіницею з'явилося видиво, від якого крижаніла кров, видиво пустки без дна і без країв...

Сам, абсолютно сам з думкою своєю вдох...

Якогось дня, голячись перед дзеркалом, Одонич відчув щось дивне: несподівано йому здалося, що та частина покою, котра знаходилась за ним, побачена зараз в дзеркалі, виглядала "якось инакше".

Відклав бритву і почав пильно вивчати відображення тильної частини спальні. І справді, якусь хвилю все там позад нього виглядало не так, як завжди. Але в чому полягала та зміна, не зміг би точно пояснити. Якась специфічна модифікація, якесь чудернацьке зміщення пропорцій – щось у тому роді.

Зацікавлений, поклав дзеркало на стіл і повернувся, щоб проконтролювати дійсність. Але не побачив нічого підозрілого: все було по-давньому.

Заспокоєний, заглянув знову в дзеркало. Але тепер знову покій виглядав нормально; незвична модифікація зникла без сліду.

– Гіперестезія зорових центрів – нічого більше, – заспокоївся нашвидкуруч

зліпленим терміном.

Але з'явилися наслідки. Одонич почав тепер відчувати страх перед тим, що знаходилося позад нього. Тому перестав озиратися. Якби хтось покликав його на вулиці по імені, не оглянувся би ні за які гроші. Відтоді також завелось, що всі повороти обходив колом і ніколи не повертався додому тією самою вулицею, якою вийшов. Коли ж все-таки мусів оглянутися, то робив це надзвичайно обережно і дуже повільно, боячись, щоби внаслідок різкої зміни фронту, не зіткнутись око в око з "тим". Хотів своїм повільним і спокійним рухом залишити йому досить часу для зникнення і повернення до своєї давньої "невинної" постави.

Свою обережність довів до такої міри, що коли надумував оглядатися, то перед тим "попереджував". Кожен раз, коли йому доводилось відходити від письмового столу в глиб кімнати, вставав, нарочито голосно відсуваючи крісло, після чого голосно гукав, щоб його там добре "ззаду" почули:

- Тепер повертаюся.

Аж після цієї заповіді, почекавши ще хвилю, повертався в потрібному керунку.

Життя в таких умовах скоро перетворилося на каторгу. Одонич, скований на кожному кроці тисячею пересторог, щохвилі винюхуючи чигаючі на нього небезпеки, вів жалюгідне існування.

Але, однак, і до того при звичаївся. Загалом, через деякий час оте вічне перебування в стані нервової напруги стало його другою натурою. Відчуття постійної таємничості, хоч і грізної та небезпечної, кинуло якусь похмуру привабливість на сірий шлях його життя. Мало-помалу навіть полюбив ту гру в хованки; у кожному разі вона йому видавалася цікавішою, ніж банальність звичайних людських переживань. Захопився навіть вистежуванням моторошних доказів, і важко було б йому обійтися без світу загадок.

Нарешті звів усі сумніви, які його мучили, до дилеми: або є там щось позад мене "иньше", щось насправду відмінне від дійсності, яку я знаю як людина - або ж нема нічого - абсолютна пустка.

Якби його хтось запитав, з якою з тих двох можливостей волів би зустрітись на тамтому боці - Одонич не зумів би дати впевненої відповіді.

Абсолютне небуття, безпощадна, безмежна пустка була би чимось жахливим; однак з иньшого боку, небуття, можливо, навіть краще, ніж жахаюча дійсність иньшого ряду? Бо хто ж може знати, яким є те "щось" у дійсності? А якщо ним є щось потворне - чи не кращою буде повна втрата небуття?

Оте висіння між крайнощами стало початком боротьби двох суперечливих тенденцій: з одного боку, душив його сталевими мацаками страх перед незнаним, з другого - штовхала в обійми таємничості наростаюча з кожним днем трагічна цікавість. Якийсь обережний, досвідчений голос застерігав, правду кажучи, перед небезпечним рішенням, але Одонич відкараскувався поблажливою усмішкою. Пропоноване демоном манило його щораз ближче чаром обіцянок, наче спів сирен...

І нарешті піддався йому...

Одного осіннього вечора, сидячи над розгорнутою книжкою, раптово відчув за плечима "те". Щось там, за ним, відбувалося: розсувалися куліси таємниці, піднімалися вгору порт'єри, розхилялися фалди драпувань...

Тоді несподівано з'явилося шалене бажання: обернутися і подивитися позад себе, тільки цього разу, тільки цього одного, єдиного разу. Потрібно було повернути швидко голову без звичного попередження, аби не "сполохати" – вистачало одного погляду, одного короткого, миттєвого погляду...

Одони́ч відважився на цей погляд. Рухом швидким, мов думка, мов блискавка, повернувся і глянув. І тоді з його уст злетів нелюдський крик жаху і безмежного страху; конвульсивно схопився рукою за серце і, ніби вражений перуном, упав на підлогу.

Переклала Мирослава Баліцька